

Tənqiddə ədəbi portret janrı

Qurbat MİRZƏZADƏ

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Ötən il "Ədəbiyyat qəzeti"ndə, "Azərbaycan", "Literaturniy Azerbaydjan" və "Ulduz" jurnalları ədəbi portret janrında qələmə alınan məqalələrə öz səhifələrində geniş yer ayırmışdır.

Akademik Nizami Cəfərov xalq şairi Zəlimxan Yaqubdan bəhs edən "Xalq şairi" adlı məqaləsində bütövlükdə şairin yaradıcılıq portretini mükəmməl şəkildə təqdim edə bilir.

Ədəbi portret janrının mövzu və problem dairəsinin genişliyi baxımından müəllifin "Ədəbiyyat haqqında elmin akademik İsa Həbibbəyli miqyası" (19 oktyabr 2019-cu il) məqaləsi akademik İsa Həbibbəylinin elmi-təşkilati sahələrdəki fəaliyyətinin çoxcəhətli və səmərəli tərəflərinə güzgü tutan məqamları bütöv halda əks etdirən ədəbi portret və mini-monoqrafiya tələbləri səviyyəsində qələmə alınan araşdırma kimi mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Akademik İsa Həbibbəyli haqqında "Ədəbiyyat qəzeti"nin həmin sayında yazıçı Hüseynbala Mirələmovun "Davamlı ənənələrin işığı" və Səyyad Aranın "Böyük yolun yolçusu" məqalələri də öz enerjisini və yazılış texnologiyalarını obrazlı şəkildə desək, belə bir nümunədən götürüb.

Akademik İsa Həbibbəylinin "Ədəbiyyat qəzeti"ndə dərc etdiyi "Nəcibliyin keşiyində" (18 may 2019-cu il) adlı məqaləsində xalq yazıçısı Hüseyn İbrahimovun şəxsiyyəti, ictimai fəaliyyəti və bədii yaradıcılığı eyni müstəvidə təhlilə yönəldilir, ədibin şəxsi taleyindən, həyatı müşahidələrindən öz başlanğıcını götürən mövzu və ideyaların epik nəsrin kiçik janrlarından olan hekayə və novellalardan az sonra povest və romanlara keçidini zərurətə çevirən məqamlar üzərində təfərrüatlı dəyərləndirmələr aparılır.

"Professionallıq səviyyəsində universallıq" (21 sentyabr 2019-cu il) məqaləsində müəllif yazıçı haqqında ədəbi portretə alim haqqında ədəbi portretə keçidin prinsip və meyarlarındakı özünəməxsus təfərrüatları, səciyyəvi cəhətləri diqqət mərkəzinə yönəldir.

Məqalədə AMEA-nın həqiqi üzvü, Azərbaycanca Atatürk Mərkəzinin müdiri, millət vəkili, tanınmış dilçi, tənqidçi Nizami Cəfərovun şəxsiyyəti, elmi-nəzəri fəaliyyəti barədə fikir yürütmək, həmin çoxcəhətli fəaliyyətin nəticəsi kimi meydana gələn zəngin irsin mahiyyətini açmaq əsas məqsəd və niyyət kimi müəyyənləşir.

Bu il də tənqidçi Vaqif Yusifli əvvəlki illərin məhsuldar yaradıcılıq axtarışlarına sadıq qalaraq ədəbi tənqidin ayrı-ayrı janrlarında, xüsusi olaraq ədəbi portret silsiləsindən məqalələrlə dövrü mətbuat səhifələrində çıxış etmişdir.

Bu silsilədən olan yazılar içərisində görkəmli alim Abbas Zamanova, şair Mir-mehdi Seyidzadəyə, xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevə, Xalq şairi Osman Sarıvəliyə, Xalq yazıçısı Gülhüseyn Hüseynoğluya, görkəmli şair Fikrət Sadığa həsr etdiyi məqalələr Vaqif Yusiflinin məxsusi olaraq ədəbi portret janrının tələbləri səviyyəsində "Ədəbiyyat qəzeti" səhifələrində dərc etdiyi maraqlı nümunələr hesab oluna bilər.

Müəllifin bənzərsiz poetik istedadı ilə seçilən şair Əli Kərimin şəxsiyyəti və ədəbi irsinin bütün zamanlar üçün fəlsəfi-estetik tərvətini itirməyəcək məziyyətlərindən bəhs edən "Həmişə müasir şair" (29 iyun 2019-cu il) məqaləsi, tanınmış dilçi-folklorşünas, əməkdar elm xadimi Qəzənfər Paşayevın səmimi insani keyfiyyətlərindən və məhsuldar yaradıcılıq axtarışlarından bəhs edən "Qəzənfər Paşayev deyəndə..." (20 iyul 2019-cu il) adlı məqalələri bu silsilə altında dərc olunmasa da, janrın tələbləri səviyyəsində qələmə alınan nümunələrdir.

Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlının "Yazıçının özü və sözü" silsiləsindən qələmə aldığı "Ağıl, mübarizə və iradə rəmzi" məqalədə xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimovun ömür yolu, mübarizələrlə dolu həyatı yaşantıları, çətinliklərə sinə gormək əzmi onun şəxsiyyətini, bənzərsiz xarakterini və portretini yaratmağa kifayət fakt və material verir.

Hicran Hüseynovanın "Üzr istəməyi bacaran" məqaləsində tanınmış tənqidçi-ədəbiyyatşünas Qulu Xəlillinin şəxsiyyətinə və xarakterinə, pədaqoq-mühazirəçi kimi özünəməxsus manerasına xas olan məziyyətlərdən bəhs olunmaq məqsəd kimi qarşıya qoyulub.

"Azərbaycan" və "Literaturniy Azerbaydjan" və "Ulduz" jurnallarında ədəbi portret janrına müstəsna yer ayrılmış, bu mətbu nəşrlərdə ayrı-ayrı qələm sahibləri - yazıçı və şairlər, tənqidçi-ədəbiyyatşünaslar haqqında materiallar işıq üzü görmüşdür.

"Literaturniy Azerbaydjan" jurnalının 2019-cu il saylarında da ədəbi portret janrına əhəmiyyətli dərəcədə yer ayrılmışdır.

Bu sırada akademik İsa Həbibbəylinin türk dünyasının azman sənətkarı Çingiz Aytmatovun sərhəd tanımayan yaradıcılığından bəhs edən "Ədəbiyyatın əbədi mögikani" (№2), professor Vilayət Quliyevin "Mirzə və Əmirzadə" (akademik Mirzə İbrahimovu xatırlayarkən, Yenə orada), xalq yazıçısı Elmira Axundovanın "Pozitivin portreti" (Azər Mustafazadə haqqında, №6), "Yarım əsr yolda" (Natiq Rəsulzadənin-70, yenə orada), Moskvada yaşayan tərcüməçi Alla Axundovanın tanınmış mütərcim, nəşir Azər Mustafazadənin şəxsiyyəti və ayrı-ayrı sahələrdəki fəaliyyətindən bəhs edən "Azər öz ölkəsinin - Azərbaycanın oğlu" (№5) və s. məqalələr xüsusilə yaddaqalandır.

Gənc ədəbi qüvvələrin yaradıcılığına geniş yer ayıran "Ulduz" jurnalı da böyük yaradıcılıq təcürbəsinə malik yaşlı nəslin və həyatdan getmiş müqtədir qələm sahiblərini unutmur.

Seçilən materiallar içərisində Günay Səma Şirvanın xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı, Fərid Hüseynin xalq şairi Musa Yaqub haqqında qələmə aldığı məqalələr maraqla oxunur.